

אור שמח

הלכות גירושין פרק ו הלכה טז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' כג - תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

הלכה טז

נתן גט על ידי קניין קרקע - האם יכול לחזור תוך כדי דיבור

ואם¹ אחר שהגיע גט לידה או ליד ש"ק כו', ואף על פי שחזר בתוך כדי דיבור ובטלו, הואיל ואחר שהגיע לידה או ליד ש"ק או לחצירה בטלו אינו בטל, וה"ז גט כשר:

נתן גט על ידי שליח הולכה, אין יכול הבעל לחזור תכ"ד לנתינה

חדש לן² רבינו דשליח הגט אינו יכול לבטל אחר הגירושין, והיינו דגם מן עשיית השליח לא מצי למיהדר, ואפ"ה לא בעי לאוקמי גמרא

משנתנו דריש השולח (גיטין לב, א) דאם משהגיע גט לידה אינו יכול לבטלו דפריך פשיטא, ולימא דקמ"ל דתוך כדי דיבור לא מצי חזר ביה, חדא דגוף חזרה דתוך כדי דיבור לא מצאנו בשום מקום במשנה דלא מהני בגירושין, ועוד³ דעדיפא הו"ל להשיענו בשליח קבלה דלא מצית לבטלו תוך כדי דיבור מהגירושין, אף על גב דשליח קבלה קלישא שליחותו משליח להולכה, דלא מצי למשוי שליח, דהוי ליה מילי (אבן העזר קמא, מג)⁴, ובפרט דענין הגירושין חוב הוא לה, וכמו דפריך ירושלמי ריש התקבל (גיטין פ"ו ה"א) אני אומר שמא חזרה בה. ופלא בעיני⁵ על רבינו נסים בתשובה סימן מ"ג ששקיל וטרי בזה, ובבית יוסף סימן קל"ד הועתק זה בשלימות [ובדפוס לפנינו חסר] עיין שם כי הביא דברי רבינו בהלכות קדושין, ולא הביא מה דמבואר

החוזרת, יתכן שלא עשתה בשוב הדעת, וחזרה בה, כמו שמצאנו סברא זו בירושלמי (גיטין פ"ו ה"א) שאמרו שמא חזרה בה, והרי כל הטעם שבגט תכ"ד לאו כדיבור דמי, כיון שנעשה בשוב הדעת.

⁴ ז"ל המחבר באבן העזר (קמא, מג) "שליח קבלה אינו יכול למנות שליח, ואפילו נאנס, ואפילו נתנה לו רשות למנות שליח, משום דהוה ליה מילי, ומילי לא ממסרין לשליח". עכ"ל.

⁵ ז"ל שו"ת הר"ן (סימן מג) "ועוד שקרוב אני לומר, דאם איתא דלאחר כדי דבור אין בטולו מועיל, אף תוך כדי דבור אינו יכול לבטל, דהא אסקינא בפ' בתרא דנדרים [פז, א] והלכתא תוך כדי דבור כדבור דמי, חוץ ממגדף ועובר ע"ז ומקדש ומגרש, ואף על פי שרבנו שמואל פ"י בפרק יש נוחלין מקדש לחומרא, שאם קדש את האשה וחזר בתוך כדי דבור מקודשת ואינה מקודשת, אין לשון הגמ' מוכיח כן, ואף דברי הראשונים אינם כן, שהרי הרמב"ם ז"ל כתב פרק ז' מהלכות אישות [הכ"ב] המקדש את האשה וחזר בו הוא או היא אף על פי שחזרתם בתוך כדי דבור אין חזרתם כלום והרי היא מקודשת, אלמא בין לקולא בין לחומרא אמרו דתוך כדי דבור דקדושין וגירושין לאו כדבור דמי, ואינו נראה לחלק בין גירושין גמורים לשליחות גירושין בדין תוך כדי דיבור, אלא ודאי אין שום תקנה בעולם שלא יוכל הבעל לבטל לאחר מכאן שליח להולכה שלו" עכ"ל.

הנה הר"ן מביא ראיה לחזרה דגט על ידי שליח רק מסברא, אבל באמת הוא מוכח ברמב"ם, דהרי כתב הרמב"ם (גירושין ו, כא) וז"ל "השולח גט ביד שליח ובטל הגט הרי זה חוזר ומגרש בו כשירצה, שלא בטלו מתורת גט אלא מתורת שליחות, לפיכך אם היה הגט ביד הבעל ובטלו כגון שאמר גט

¹ ז"ל הרמב"ם (גירושין ו, טז) "שליח שנטל הגט וקודם שיגיע ליד האשה חזר הבעל ואמר לו גט ששלחתי עמך בטל הוא, או שקדם ואמר לאשה גט ששלחתי לך בטל הוא, או ששלח שליח אחר לבטלו, או שאמר לאחרים גט ששלחתי לאשתי בטל הוא, הרי זה בטל ואף על פי שהגיע גט לידה, וכל המבטל בפני אחרים צריך לבטל בפני שנים, ואם אחר שהגיע גט לידה או ליד שליח קבלה אינו יכול לבטלו ואף על פי שחזר בתוך כדי דבור ובטלו הואיל ואחר שהגיע לידה או ליד שליח קבלה או לחצירה בטלו אינו בטל והרי זה גט כשר". עכ"ל.

² פירוש: דכתב המגיד משנה (שם) על דברי הרמב"ם וז"ל "ומה שכתב, ואף על פי שחזר בתוך כדי דבור ובטלו, הוא ממ"ש בנדרים (דף פ"ז) וביש נוחלין בכל התורה כולה תוך כדי דבור כדבור דמי חוץ ממגדף ועובר עכו"ם ומקדש ומגרש" עכ"ל. ושם איירי כשגרשה הבעל בעצמו, וחוזר בו מלגרשה בתוך כדי דיבור, אבל אם נתגרשה על ידי שליח הוה אמינא דכיון שיכול לבטל שליחותו, א"כ אפילו נתן השליח את הגט לאשה, יכול לבטל שליחותו בתוך כדי דיבור, וזה חידש לנו הרמב"ם, שאפילו ביטול מינוי שליחות שאינו חלות גירושין, גם כן לא אמרינן דתוך כדי דיבור כדיבור דמי. ולכן אם השליח כבר נתן לה הגט אין דרך לבטלו.

³ פירוש: אם המשנה באה לחדש שאינו יכול לחזור תכ"ד אפילו שהגט ניתן ע"י שליח, אם כן הוה למשנה לחדש חידוש גדול יותר, שאפילו אם קבלה גט על ידי שליח קבלה, אין האשה יכולה לחזור בה, וזה חידוש יותר גדול משני טעמים: א. דשליח קבלה גרע משליח הולכה, דלא יכול למנות שליח קבלה אחר דמילי נינהו (אבן העזר קמא, מג). ב. דכיון שגט חוב לה, והיא

אור שמח

הלכות גירושין פרק ו הלכה טז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' כג - תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

בהמת חולין, יעו"ש בתוספות (ד"ה הני מילי), כן ה"נ אף על גב דעל פעולת הגירושין מהגט לא מהני חזרה תוך כדי דיבור, מכל מקום כיון דחזר תוך כדי דיבור מהמכירה של החצר תו אישתכח דגט לא מטא לחצירה כלל, ובטל הגירושין למפרע ודו"ק:

סיכום: נתן הגט בחצרו, ומכר לה החצר או נתנה לה, אע"פ שחצרה וגיטה באין כאחד, מ"מ אפשר לומר שאם חזר בתוך כדי דיבור, אינה מגורשת, דכיון שבמכר ובמתנה תכ"ד כדיבור דמי, בטל המכר והמתנה, וממילא במה תתגרש.

צדדי ספק בדין הני"ל

הן דיש מקום לומר לפמש"כ הר"ן בשילהי נדרים (פז, א ד"ה והלכתא) דה"ט דלא מהני חזרה תוך כדי דיבור בגירושין, הוא, דמסתמא ענין כזה שהוא להתיר או לאסור אשה לעלמא, ולהתחייב או לפטור ממיתה, בזה עביד אינש בישוב הדעת גמור ומוחלט, נמצא דיש מקום לומר שכאן גם בחצר לא מצי לחזור, דמסתמא עביד בישוב הדעת מוחלט, כיון שיש בזה ענין גירושין, בכ"ז קשה לחדש דבר שלא נזכר שבמתנה לא יהא יכול לחזור, ולא מצאתי מקום לפשוט הספק, נרק הראוני להתו"ג סוף סימן קל"ט שדעתו דמצי לחזור תוך כדי דיבור⁹.

את הגט מהקרקע, ולעולם הגט חייב לבוא מיד הבעל ליד האשה, לכן בהכרח שכאשר קונה את החצר קונה את הגט בבת אחת, ואז בא הגט מיד הבעל דהוא חצרו, ליד האשה דהיא חצרה, שקונה עכשיו.

⁸ פירוש: אם היינו אומרים שקודם זוכה בחצרה, ואחר כך בגט, זה פשוט שיכול לחזור בו מהחצר, ככל תכ"ד במכר ומתנה, ואינו יכול לחזור מהגט, דלא אמרינן תכ"ד בגט, אבל כיון שהוא בבת אחת, יש לברר, האם אמרינן תכ"ד כדיבור, ועל זה כתב, דמצד אחד אפשר לומר שאפילו באופן זה אמרינן תכ"ד כדיבור דמי.

⁹ ז"ל התורת גיטין (באורים סימן קלט ס"ק יד) "ולפ"ז צ"ע במה שמטעין לפעמים האשה ונותנין הגט לתוך חפץ, והיא אוחות בראש חפץ ואין מקנה לה החפץ, דזה לא נחשב רק כהגבהה בלא דעת קנין, אם לא שנותן לה גם החפץ במתנה, דאז דמי לכתב גט ונתן בחצירו וכתב לה שטר מתנה עליו, דקנאותו ומתגרשת בו כדלעיל בסי' קל"ח, וכליו מטעם חצר הוא, כמ"ש השיטה מקובצת ב"מ דף ט' [ע"ב בשם רמב"ן], ובעיני שיודיע להאשה

לקמן הלכה כ"א, דמבטל הגט ביד השליח סתמא זה ביטול השליחות לבד, ופה בהלכה זו כתב דמשהגיע גט לידה אינו יכול לבטלו, היינו השליח, ולחזור תוך כדי דיבור מן השליחות.

סיכום: הרמב"ם מחדש, שאפילו נתן גט על ידי שליח הולכה, אין יכול הבעל לחזור תכ"ד לנתנה, ולא אמרינן דלעניין ביטול שליחות, תכ"ד כדיבור דמי.

נתן הגט בחצרו ומכר לה החצר או נתנה לה וחזר בתוך כדי דיבור

אכן מסתפקנא טובא בדינא שכתב רבינו סוף פרק ה' (הי"ח)⁶, דאם נתן הגט בחצירו, ומכר לה החצר, כיון שקנתה החצר בשטר או בכסף נתגרשה, והוא דחצירה וגיטה באין כאחד⁷, דאל"ה הא הוי טלי גיטך מע"ג קרקע, שכבר הוא נתון בחצר שלה, וע"כ דכאחד באין, והוי כחצר שלו מושיט לחצירה, ובוזה⁸ הא דוקא מדעתה, וא"כ על קנין החפץ היינו החצר נראה דהוי כמו כל מתנות דמהני חזרה תוך כדי דיבור, ואשתכח תו דלא הוי חצירה, ובמאי קנתה הגט שלא בא לידה כלל. ודוגמא לזה בנזיר פרק ב"ש (לב, א) א"ר ירמיה דאף על גב דתמורה חלה בטעות, ולכן אין שאלה לתמורה, בכ"ז אם הקדיש בהמה והמיר בה בהמה אחרת, וחזר ונשאל על הראשונה, כיון דנבטל עיקר הקדשו תו אישתכח דשניה פקע קדושתה, דהוי כהמיר בה על

זה בטל הוא אינו מגרש בו לעולם והרי הוא כחרש הנשכר ואם גירש בו אינה מגורשת, וכן אם פירש בעת שבטלו והוא ביד השליח ואמר גט ששלחתי הרי הוא בטל מלהיות גט אינו מגרש בו לעולם" עכ"ל. מבואר שסתם ביטול של הבעל, הוא ביטול השליחות ולא הגט בעצמו, וכתב הרמב"ם כאן וז"ל, "ואם אחר שהגיע גט לידה או ליד שליח קבלה אינו יכול לבטלו, ואף על פי שחזר בתוך כדי דיבור ובטלו, הואיל ואחר שהגיע לידה או ליד שליח קבלה או לחצרה בטלו אינו בטל והרי זה גט כשר" עכ"ל, מבואר דגם כשמבטל את השליחות, אינו יכול לבטלו תכ"ד בגט. הנה מבואר כל זה ברמב"ם לעניין שליח גירושין ממש.

⁶ ז"ל הרמב"ם (גירושין ה, יח) "נתן הגט בחצרו ומכר לה החצר או נתנה לה, כיון שקנתה החצר בשטר או בכסף או בחזקה נתגרשה". עכ"ל הרמב"ם.

⁷ פירוש: דאין לפרש דברי הרמב"ם, שקודם קונה את החצר, ולאחר מכן קונה בחצרה - שזכתה - את הגט, ומתגרשת, דכאשר קונה את החצר לבד בלא הגט, נמצא שהגט מונח שלא ביד הבעל, אלא בקרקע, ולאחר מכן קונה

אור שמח

הלכות גירושין פרק ו הלכה טז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

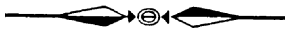
בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' כג - תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

אומר כ"ז שיושבין, וזה אומר כ"ז שעסוקין באותו ענין, והכא הוי חייש שמא יחזור הבעל מלגרשה, ואחר הגירושין יחזור מהאי דוכתא דאקני לה, ונמצא שפקע הגירושין למפרע, דאינו נתון הגט לחצירה כלל, לכן אמר בחזקה, דבשאר קנינים לא מצי הדר רק תוך כדי דבור, וכמו שפסק רבינו בפ"ה מהלכות מכירה, ובש"ע חו"מ סימן קצ"ה ס"ז וזה ברור.

סיכום: הטעם שהורה רבא לקנות בחזקה, דכיון שנתבאר שכאשר הגט תלוי בקניין מתנה, יכול לחזור תכ"ד, וקיי"ל דבקניין סודר יכול לחזור כל זמן שעוסקין באותו עניין, חשש רבא שהבעל יחזור, דבשאר קנינים אין יכול לחזור רק תכ"ד.

שהוא - הרי זו חזקה. ע"כ. ופירש רש"י וז"ל "תקף ליה עלמא - והיה ירא פן ימות ותזקק ליבם ואסור לטלטל גט בשבת ולמוסרו לה: לקנייה - הבעל לדוכתא דמחית ביה גיטא לאשה בחזקה דקרקע נקנה בחזקה: ותיחוד ותפתח - תסגור דלת החדר שיקנה לה לשום חזקה: דתנן נעל - דלת או גדר פרצה או פרץ גדר כל שהוא: הרי זו חזקה - לקנות שאין המוכר יכול לחזור בו דהשתא קא יהיב לה חצר וגיטה בתוכו ותנן נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף בשטר ובחזקה" עכ"ל.

וכתב בחדושי הריטב"א (שם) וז"ל "והא דאורי להו רבא להקנות בקנין חזקה הוא הדין אף בחליפין, אלא משום דלא מינכרא מילתא כל כך הוא שהורה להם החזקה, אבל הוא הדין דבקנין שרי כדי שלא תטרף דעתו עליו" עכ"ל. ועוד ראשונים דנו בזה.

¹² פירוש: לפי זה שנתבאר, שכאשר חלות הגט תלוי בקנין קרקע, אמרינן דיכול לחזור מהקניין תכ"ד, כדברי התורה גיטין, כמו שלא היה תלוי בגט, אם כן, כאשר נותן גט על ידי קרקע שמקנה בקניין סודר, יכול לחזור כל זמן שעוסקים באותו עניין. אבל אי הוה אמרינן, שכיון שחלות הגט תלוי בקניין הקרקע אין יכול לחזור תכ"ד, גם אם מקנה קרקע בקניין סודר, לא היה יכול לחזור מיד לאחר הקניין.

סיכום: אבל יש סברא לומר, שכיון שהטעם שתכ"ד לאו כדיבור בגט, כיון שדבר חשוב הוא בודאי עשה בישוב הדעת, א"כ לגבי קנין החצר נמי לא מהני חזרה. אבל בתורת גיטין פסק, שאשה יכולה לחזור בה תכ"ד בקבלת הגט בבת אחת בקניין חפץ.

מדוע הורה רבא על שכיב מרע בשבת שיקנה לאשתו הגט בחזקה

אולם אם כה נאמר¹⁰, יתישב מה שהקשו רבוותא קדמאי ריש פרק הזורק (גיטין עז, ב)¹¹, בעובדא דשכ"מ דבשבת דליקני לה מקום בחצירו ותיזול ותיחוד בו ותפתח יעו"ש, דאמאי לא הקנה לה המקום בקנין סודר, ובמאי עדיפא קנין חזקה מקנין חליפין. ולפי שיטת התוספות (שם ד"ה מה שקנתה) דהיה משאיל לה המקום, ולשיטתם (ערכין כט, ב תוד"ה ולא ידענא) דשאלה ושכירות אינה נקנית בחליפין אתי שפיר. אכן לפ"ז¹² ניחא דקיי"ל לענין קנין סודר דפליגי רבה ור"י דמצי הדר ביה טפי מתוך כדי דיבור (ב"ב קיד, א), דזה

בשעת מעשה ולא מהני מה שמודיע להעדים, דבחדר מסופק הרשב"א הביאו הב"ש סימן קל"ח ס"ק א'. וגם בעינן שלא חזרה בה תכ"ד לקנייתה, שאם זרקה תכ"ד החפץ מידה וחזרה מקנין החפץ דבקנין מהני חזרה תכ"ד, וממילא לאו חצירה הוא. דנהי דבגט לא מהני חזרה תכ"ד מ"מ לענין קנין של החפץ מהני החזרה וממילא נתבטל גם הגט" עכ"ל. ואין לדחות, דבאשה אין צריך דעת להתגרש, ולא שייך תכ"ד כנתינת גט של בעל. דכוונת רבינו, למה שכתב התורה גיטין לפני כן, שכשמגרש אשה על ידי קנינים צריך דעתה, עיין שם באריכות, ורק בנותן לידה ולחצרה מתגרשת בעל כורחה. ומ"מ דבריו צ"ע, דבאשה אין צריך דעתה על חלות הגירושין אלא על הקנינים, ואינו דומה לנתינת גט מיד הבעל שהם שני חלות: א. גירושין ב. קנין. וצ"ע. ונראה דלק"מ, דבין בבעל ובין באשה אינם יכולים לחזור מהגט, בבעל משום דבגירושין לא אמרינן תוכ"ד כדיבור דמי, ובאשה משום שאין תלוי בדעתה, ואפ"ה לענין קנין החפץ כתב התו"ג שיכולה לחזור בה, ולא אמרינן שנהפך להיות כמו הגט עצמו, ה"נ נימא בבעל, דמקנין החפץ יכול לחזור בו ולא יהא כהגט עצמו, ויל"ע.

¹⁰ כדברי התורה גיטין שיכול לחזור בו תכ"ד.

¹¹ ז"ל הגמ' בגיטין (עז, ב) "ההוא שכיב מרע דכתב לה גיטא לדביהו בהדי פניא דמעלי שבתא ולא הספיק למיתביה לה, למחר תקף ליה עלמא, אתו לקמיה דרבא, אמר להו: זילו אמרו ליה ליקניה ניהלה לההוא דוכתא דיתבי ביה גיטא, ותיזול איהי ותיחוד ותפתח ותחזיק ביה, דתנן: נעל, גדר, פרץ כל